

Recenzije.

Bulić-Abramić: *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku*. God. XLIX. Split (Narodna tiskara) 1926/27. 8°, (174 + 148). Doštampan 10. novembra 1928.

Na prvom mjestu donosi ovaj svezak radnju J. Strzygowskoga: *Der Balkan im Lichte der Forschung über bildende Kunst* (sti. 3—41), zapravo prošireni njegov referat za bizantinološki kongres u Beogradu 1827.¹ S. postavlja pitanje ovako: je li balkanski poluotok bio ikada prvotnim područjem umjetnosti (grčka, hrvatska, bizantinska) ili su pak uvijek izvana dolazili narodi ili pokreti, te tako oni prouzročili postanak važnih umjetničkih epoha? Kako se odnosi Balkan prema pojedinih tim pojavama umjetnosti? Rezultat istraživanja i odgovor na ovo pitanje iznesen je u njegovom djelu, što ga je 1927. izdala »Matica Hrvatska«.

»O razvitku starohrvatske umjetnosti« — prilog sjeverno-evropske umjetnosti (»Untersuchungen zur Entwicklung der altkroatischen Kunst«). Evropski sjever i Azija predstavljaju za nj jedan specifični utjecaj, iskonski originalan, koji u razvoju umjetnosti dolazi do izražaja. I balkanski su ga Slaveni donijeli iz svoje sjeverne domaje i kultivirali kroz stoljeća svog razvoja. Na taj utjecaj sjevera i istoka svraća S. pažnju svojih »humanističkih« kolega, i bori se žilavo za pobjedu svog nazora.

Veoma instruktivan i odličan prilog.

Zanimiva je radnja prof. Katića »Još o darovnicama Žvonimira i Stjepana II. koludricama sv. Benedikta u Splitu« str. 42.—59. i što se čini dobro osnovana. Dr. V. Novaka teza o tim darovnicama kao falsifikatima, ne će se moći dalje održati. Prof. Katić ustanovljuje, da glavni argument Dr. V. Novaka, uzet iz razvoda zemalja manastira sv. Benedikta u Splitu, nije pouzdan argument za njegovu tvrdnju, jer je dokazano, da (»T. S. B.«) nije potpun popis zemalja i posjeda sv. Benedikta. Priklanja se zato već iznesenom mišljenju prof. Dr. Šišića, da spomenute povelje nisu falzifikati, već prijepisi s dodatkom o solinskom mlinu, analogan slučaju jednoj darovnici iz god. 1144., koja se sačuvala i u originalu i u preradnom prijepisu, s dodatkom o parnici i opisom zemljišta.

¹ Do čitanja referata u Beogradu nije, čini se, došlo radi nekog neaktičnog postupka prema autoru, koji je onda smjesta oputovao iz Beograda.

U članku (str. 106—111.) »*Oratorio dei martiri salonitani nell' anfiteatro romano a Solin*«, upotpunjava Msgr. Fr. Bulić u god. 1914. u *Bulletinu di archeologia e storia dalmata* str. 22. natuknutu misao: nije li možda fresko-slikarija s natpisom, za onda čitanim mar[T]y[R]IV[m] na južozapadnoj stijeni rimskog amfiteatra, u vezi s uspomenom kojega od solinskih mučenika? I doista, nakon češćeg i tačnijeg ispitivanja došao je Msgr. Fr. Bulić do uvjerenja, da se pročitani natpis ima ispraviti u As[T]e[R]IV[s], ime solinskog mučenika, tim sigurnije, što se slova sačuvana pred imenom dađu pročitati sanctus. Na slici se vide i sada ostaci odjeće, ruka na prsima s nekim predmetom, gornji dio aureole svečeve; zatim ostaci druge figure i dio treće aureole. I na lijevoj se strani vide ostaci figura, sve na žalost, vrlo oštećeno i izbljედjelo. Međutim ovaj sačuvani nalaz i ovakav kakav jest dokazuje, da je u samom amfiteatru, nakon V. vijeka, kad su prestale gladiatorske borbe, prostorija bila pretvorena u kapelicu, kao na spomen svetim mučenicima Asteriju i drugovima, koji u amfiteatru pogiboše. To mišljenje potkrepljuju analogni podaci o drugim mučenicima, a u našem slučaju naročito nađena 2 natpisa solinskih mučenika Asterija i Antiohijana u starokršćanskoj bazilici (Kapljuč), jedva 212 m udaljenoj od amfiteatra. Još je jedna radnja Msgr. Bulića u ovom broju »*Vijesnika*« vrijedna naročitog spomena. To je: »*Jevrejski spomenici u rimskoj Dalmaciji i jevrejsko grobište u Solinu* (str. 116—125.). Don Frane osvježuje ovdje misao pok. Ivana Krst. de Rossi, koji je, komentirajući natpis Flavija Theodota, iz novog i neobičnog izraza »pokopa (sina)... in lege sancta christiana...« pomišljao da li je moralo u Solinu blizu grobišta kršćanskog nalaziti i grobište: legis sanctae iudaicae. Tu slutnju pok. de Rossi-a, vidi Msgr. Bulić na temelju već otprije sabranih nalaza, a osobito na temelju ulomka jednog jevrejskog sarkofaga s jevrejskim kandelabrom podosta utvrđenom, da može zaključiti: »*Ima neke vjerojatnosti, da je nedaleko od perimetralnih zidova grada Salone, na 100 m na jugoistok, ležalo, iako maleno, jevrejsko grobište*« (str. 122.) Ako se nastave istraživanja na Gospinoj livadi, na sjever starohrvatske crkve Gospe od Otoka, ima nade, da će i ova slutnja dobiti i svoje nepobitne dokaze.

Za profanu arheologiju naše Dalmacije vrijedni su prilozi M. Abramića: »*Zigovi na opekama i amforama iz Narone*« (str. 130—138) i »*Novim miljokazima i rimskim cestama*« (str. 139—155).

Od Msgr. Bulića su još prilozi: *Starinski nalazi u Promaji* (str. 66—72), *Dvije riječi o figuri »Bes«* (str. 105), *Le dimensioni dell'amfiteatro romano a Salona* (str. 111), *Nalaz prehistoričkih brončanih i rimskih predmeta u okolini sela Marine* (str. 112—113), *na Trceli kraj Vranjica* (114—115); od I. Rubića: *Nešto o imenima Šolte*; od K. Stošića: *Natpisi u kamenu u Šibeniku* (str. 77—97) te od M. Schneidera: *Höhlenfunde in Dalmatien* (str. 98—104).

Uz lijepu sakupljenu Bibliografiju (str. 156—168) od A. Grgina donosi ovaj svezak kao priloge veliku radnju P. Butorca: »*Boka Kotorska od najstarijih vremena do Nemanjića*« i jednu starinsku (iz god.

1790.) pjesmu o rasuću Solina i »izrodu« Splita pod naslovom: Uzdas i plač i starca Milovana.

»Vjesnik« će na godinu stupiti u svoje pedeseto godišće. Zaslugom Don Frana Bulića, koji se ovom jubileju najviše veseli, predstavlja *Bulletino-Vjesnik* u svojih 50 godišta jedno neprocjenjivo obilje dragocjenog materijala za arheologiju profanu i kršćansku, te za historiju našu hrvatsku.

Dr Andrija Živković.

Honnef, Dr Johannes: Die Botschaft des Wortes Gottes, Freiburg i. Breisgau, 1929, Herder; broširano 6.20 M., u platno 7.50 M.

Naše pastoralno svećenstvo nije danas u prilikama, a da bi moglo svojim vlastitim i neprestanim teološkim studijem izradivati nedjeljne propovijedi. A ipak je danas potrebno više nego igda prije, da dušobrižnik i s propovijedaonice i od oltara dađe narodu nauku evanđelja, nauku Hristovu, koja će nas jednako prosvjetljavati u vjeri kao i buditi volju na dobro. — Dobri su propovjednički priručnici stoga prieka potreba našem svećenstvu. Nažalost, mnogi od tih priručnika ili su pisani stilom i metodom, koja ne odgovara ličnim svojstvima samoga propovjednika; izrečene takove propovijedi ostaje zato bez života i uvjerenja; a i puk, koji ih sluša ostaje hladan prema takovoj riječi Božjoj. Ili su opet ti priručnici sastavljeni u duhu više teologije; malo će stoga koristovati psihi našega naroda, kojemu treba da se propovijedaju ponajprije »počeci i temelji kršćanske vjere«, temelji vjerovanja apostolskog, značenje i potreba sv. sakramenata, tih vrela milosti Božje. — Ili su konačno ti priručnici puni samo riječi i epskog opisivanja, a da se ne može u njima naći ni jedne ideje, nijedne izložene ni dogmatske istine kao ni načela vjerskog života.

Gore spomenuto Honnefovo djelo, propovijedi u duhu sv. Pisma za sve nedjelje u crkvenoj godini, pisano je i metodom i stilom, da se za nj može reći, da će odgovarati individualitetu većine naših dušobrižnika kao i psihi našega naroda. To su kratke homiletske propovijedi na temelju nedjeljnih perikopa Sv. Pisma. Njihova je glavna odlika, da se auktor ne zadržava samo na izlaganju odnosne perikope, nego sintezom Sv. Pisma izlaže nauku kršćansku. Honnef napose ne zaboravlja na apologetički momenat u svome izlaganju. Svaka je propovijed puna sučuvstvovanja s narodom, a da propovjednik ipak ne zapada u tako čestu propovjedničku pogriješku: u poetsku sentimentalnost kao i u nepotrebno glorificiranje onoga, čemu nema nikakova ni dogmatskog ni historijskog dokazanog razloga.

Tko hoće stoga reći narodu iz duše k duši, puno i dobro a kratko, da duh ne zamara — propovijedi su od četvrt sata, — neka si uzme za pomagalo djelo Honnefa »Die Botschaft des Wortes Gottes«. **Dr M. I.**

Steiert Hermann: Exsultate. Festpredigten. Freiburg in Breisgau 1929, Herder, broširano 3.20 M., u platnu 4.40 M.

Sto je rečeno za gornje Honnefove homiletičke nedjeljne propovijedi, može se jednako ustvrditi i za svečane propovijedi za sve blagdane